

Bijlage VWO
2012

tijdvak 1

maatschappijwetenschappen

Bronnenboekje

Opgave 1 Medialandschap in beweging

tekst 1

Een tv-zender voor de online community

De omroepvereniging PowNed is de eerste publieke omroep, die voortkomt uit een sterke online community. PowNed is geïnitieerd door een om-
5 vangrijke volksbeweging: de bezoekers van de website GeenStijl. (...). De website GeenStijl is dankzij het sterk grensverleggende en actuele karakter een bepalende factor van betekenis ge-
10 worden in maatschappelijke discussies. PowNed wil dezelfde rol spelen in het publieke omroepbestel.

PowNed is een innovatieve onafhankelijke omroepvereniging voor eigenwijze
15 mensen, die geen discussie uit de weg gaan, die vragen stellen, ook als dit niet

uitkomt, en die niet alles geloven wat hen wordt verteld. Mensen met een eigen mening die zij ook willen kunnen
20 uitdragen. PowNed biedt deze reaguurders¹⁾ hiervoor een platform. PowNed heeft de ambitie om tegenwicht te bieden aan de gevestigde politieke, bestuurlijke en journalistieke
25 belangen in Nederland. (...) Door de community based werkwijze en de directe, interactieve deelname van de reaguurders in PowNed, zal een grotere groep mensen zich vertegenwoordigd voelen door de publieke
30 omroep. PowNed is daarmee een verrijking van het publieke bestel.

bron: Beleidsplan van omroep PowNed, juli 2009

noot 1 Reaguurder: De weblog GeenStijl heeft de term reaguurder gebruikt. Daarmee wordt iemand bedoeld die reacties achterlaat op een weblog.

tekst 2

De netwerkgeneratie

PowNed is de eerste omroep die voortkomt uit een internetcommunity. (...)
(...) ze vormen een groep. Een groep van honderdduizenden, zo niet mil-
5 joenen mensen. Een groep die heel divers is in zijn politieke opvattingen, in smaak, in afkomst en levensbeschouwing. Toch zoeken ze elkaar dagelijks weer op. GeenStijl is onder-
10 deel van hun dagelijks leven. Maar ze flokken ook samen op andere weblogs, op fora als Fok! en op Twitter, MSN en Facebook. Ze zijn niet bang voor

15 technologie, ze zijn ermee opgegroeid en vinden technologie net zo spannend als een broodrooster.

PowNed noemt ze de netwerkgeneratie. Eigenlijk is generatie niet het goede woord. De geboortedatum is namelijk
20 niet het belangrijkste criterium voor de achterban van PowNed. Ze zijn weliswaar voor Hilversumse begrippen jong (gemiddeld 29 jaar) maar ze vormen een groep, stroming zo u wilt, doordat
25 ze zich onderscheiden in gedrag. In hun

handelen, praten, denken. In hun vermogen te multitasken. Hun gedrag is beïnvloed door de ontwikkeling van internettechnologie. Niet door de
30 techniek zelf, maar door de wijze waarop de techniek grip kreeg op sociale ontwikkelingen. Deze techniek maakte mogelijk dat ze niet langer media consumeren, maar in media participeren.
35 Ze praten terug en leveren zelf een bijdrage aan de nieuwsgaring en opinievorming. We zien daarin overigens een belangrijk onderscheid in opleidingsniveau. Alleen hoogopgeleide mannen
40 en vrouwen die de hele dag computers om zich heen hebben vertonen het gedrag van de netwerkgeneratie. PowNed richt zich op deze groep. Intelligent is dan ook een van de kernwoorden van
45 PowNed.

De PowNed-leden zijn actief lid van de informatiemaatschappij. Altijd verbonden met internet (mobiel of niet) en met elkaar. Hun netwerken zijn groten-
50 deels virtueel. Het is een groep die multitaskend en netwerkend opgroeit en nu al groter is dan de naoorlogse babyboomgeneratie. Ze hebben sociale

codes, scherpen hun opinies en opvattingen aan elkaar. Deze groep heeft recht op haar eigen omroep. Een omroep die voortkomt uit het sociale fiber van deze netwerkgeneratie.

We hebben te maken met een licht cynische groep die – hoewel in de praktijk best gezagsgetrouw – weinig opheeft met autoriteit. Want hoe kan het ook anders? Op het moment dat een minister-president ergens een persconferentie geeft, is het deze groep die zijn uitspraken onder een vergrootglas legt. Die feilloos doorheeft hoe gezag werkt, hoe oude structuren vechten om te overleven. Gezagsdragers worden op
60 internet – tot hun ongenoegen – geïsoleerd en doorgelicht op hun inconsequenties door honderdduizend man tegelijkertijd.

Deze netwerkgeneratie voelt zich niet serieus genomen door de traditionele media. Ze prikken met hun zogenaamde ‘bullshitdetector’ door de meningen en stellingen van oude media heen.
75 (...)

bron: Beleidsplan van omroep PowNed, juli 2009

Opgave 2 Politieke steun aan inval Irak

tekst 3

Tijdslijn Irak-onderzoek

6 november 2006
PvdA-leider Bos zegt dat een onderzoek naar de Haagse besluitvorming over Irak een hard punt voor hem wordt
5 als hij gaat deelnemen aan formatie-onderhandelingen.

22 november 2006
Tweede-Kamerverkiezingen. Hier komt uiteindelijk het kabinet-Balkenende IV uit voort met CDA, PvdA en Christen-
10 Unie.

2 maart 2007
Debat over de regeringsverklaring van het kabinet-Balkenende IV. Tijdens de
15 formatie is afgesproken dat er in deze regeerperiode geen onderzoek naar Irak komt. Een motie van de SP om toch zo'n onderzoek te doen, haalt het

niet.

20 22 december 2008
Het kabinet geeft in een brief van zo'n zestig pagina's antwoord op meer dan honderd vragen van de Eerste Kamer over de Nederlandse steun aan de
25 oorlog in Irak.

2 februari 2009
Premier Balkenende maakt bekend dat er toch een onderzoek komt naar de achtergronden van de politieke steun
30 aan de inval in Irak, omdat "de dynamiek rond dit onderwerp een eigen leven begon te leiden". Hij kondigt aan dat "een onafhankelijke en zware commissie" onder leiding van oud-president
35 van de Hoge Raad, Willibrord Davids, het onderzoek gaat leiden.

bron: Ingekorte versie van het artikel 'Tijdslijn Irak-onderzoek' van NOS.nl

tekst 4

Resolutie 1441 van 8 november 2002 onder de loep

Na weken van intensief onderhandelen (...) nam de Veiligheidsraad op 8 november 2002 in opvallende eensgezindheid resolutie 1441 aan.

5 De resolutie stelde Irak in scherpe bewoordingen in gebreke vanwege zijn:
1) falen te voldoen aan de ontwapeningsverplichtingen en de inspecties van UNMOVIC en IAEA onmiddellijke,
10 onvoorwaardelijke en onbelemmerde toegang te verschaffen.
2) Ook verweet de raad Irak geen duidelijke afstand te nemen van terrorisme overeenkomstig de eis in
15 resolutie 687.

3) Bovendien hekelde de raad de voortgezette onderdrukking van de burgerbevolking in strijd met resolutie 688.

20 Resolutie 1441 stelde dat Irak met name vanwege de weigering om met de VN-inspecteurs samen te werken een wezenlijke schending van zijn verplichtingen pleegde. In reactie hierop
25 besloot de raad evenwel Irak een laatste gelegenheid te bieden om zich te ontdoen van zijn massavernietigingswapens en zijn langeafstandsraketten overeenkomstig resolutie 687 (1991).

*bron: Fragment uit het Rapport Commissie van Onderzoek
Besluitvorming Irak (Rapport Commissie-Davids), 2010*

tekst 5

Conclusies commissie-Davids nader bekeken

- Volkenrechtelijke argumenten¹⁾ speelden geen belangrijke rol bij de beslissing de inval in Irak politiek te steunen. De commissie Davids schrijft dat de kwestie van de volkenrechtelijke legitimatie van de inval in Irak 'ondergeschikt werd gemaakt' aan de beleidslijnen van Buitenlandse Zaken uit 2002. (...)
- De veiligheidsresoluties uit de jaren negentig over Irak gaven 'geen mandaat' voor het ingrijpen van de Britten en Amerikanen, volgens de commissie. „Anders dan de regering heeft gedaan, kan men de tekst van resolutie 1441 redelijkerwijs niet uitleggen als een vrijbrief voor individuele lidstaten om zonder nadere besluitvorming door de Veiligheidsraad met militair geweld de naleving van diens resoluties af te dwingen.”

bron: NRC Handelsblad, 12 januari 2010. De tekst is ingekort en bewerkt.

- noot 1 Volkenrecht of internationaal recht is het geheel van wetten dat gedragsregels tussen staten onderling bevat. Internationaal recht bestaat verder uit wetten betreffende het functioneren van internationale organisaties, hun onderlinge relaties en relaties met staten en individuen. (naar: Starke's International Law, 11e ed. 1994, p.3)

tekst 6

- De onenigheid (binnen het parlement en kabinet-Balkenende IV over het al dan niet steunen van de Amerikanen bij de inval in Irak) betrof onder andere het unilaterale karakter van het Amerikaanse optreden; de gevolgen ervan voor de internationale stabiliteit en veiligheid, alsmede voor de betrekkingen met de islamitische wereld; en de vraag of de Amerikaanse doelstellingen in termen van duurzame 'regime change' hoe dan ook wel realistisch waren. Dat Nederland zich hierbij in een lastig parket bevond, was op voorhand duidelijk. Trouw als bondgenoot en beducht als het was en is voor de aantasting van de trans-Atlantische band, stond het onder Balkenende voor de keuze al dan niet politiek en militair mee te gaan met de Verenigde Staten, wetende dat dit de relaties met EU-landen als Duitsland en Frankrijk onder druk zou zetten én dat het Amerikaans beleid op gespannen voet stond met het door Nederland beleden multilateralisme. Daarbij is het hooguit een schrale troost dat de Amerikaanse doelstellingen – 'making the world safe for democracy' – op het eerste gezicht stroken met de door Nederland nagestreefde versterking van de internationale rechtsorde. Maar of het Amerikaanse optreden die rechtsorde (...) sterker heeft gemaakt, mag mede in het licht van het beleden unilateralisme zeer worden betwijfeld.

bron: Fragment uit een artikel uit de International Spectator, november 2010, door Jan Rood en Marieke Doolaard, respectievelijk als hoofd strategisch onderzoek en stagiaire verbonden aan Instituut Clingendael

Opgave 3 Een verbod op gewelddadige computergames?

tekst 7

Naar een veiliger samenleving

Ter uitvoering van de motie-Van der
Staaij c.s. heb ik de mogelijkheid,
wenselijkheid en effectiviteit in termen
van uitvoerbaarheid en handhaaf-
5 baarheid van een strafrechtelijk verbod
op extreem gewelddadig beeldmateriaal
verkend. Ik ben tot de conclusie ge-
komen dat een dergelijk verbod als
sluitstuk in de bescherming van minder-
10 jarigen juridisch mogelijk is.

Het verbod zou bovendien wenselijk
kunnen zijn, mits het (...) beperkt blijft
tot games die geheel of in overwegende
mate uiterst gewelddadig zijn en die er
15 blijkens de context en presentatie op
gericht zijn dit geweld te verheerlijken
of te vergoelijken dan wel de menselijke
waardigheid geweld aan te doen.
Hieronder valt ook de verbeelding van
20 extreem seksueel geweld in games.

Hiertegenover staat de problematiek
van mogelijkerwijs beperkte effectiviteit
in termen van uitvoerbaarheid en hand-
haafbaarheid. Om te beginnen kan het
25 verbod door de verspreiding via internet
worden ontdoken. Ook lijkt zich een
verschuiving af te tekenen van fysieke
naar digitale distributie, die eveneens

afbreuk zal doen aan de mogelijkheden
30 jongeren via de inzet van het strafrecht
te vrijwaren van de confrontatie met
(extreem) gewelddadig beeldmateriaal.

(...) De constatering van mogelijk
beperkte effectiviteit van een verbod
35 noopt mij vooralsnog de eerder in-
geslagen weg te vervolgen om de
naleving van de leeftijdsgrenzen van
PEGI¹⁾ en Kijkwijzer aan het einde van
de distributieketen ten volle te optimali-
40 sieren. De convenanten die in februari
en oktober 2009 zijn gesloten met de
audiovisuele branches en de grote
winkelketels vormen voor mij het uit-
gangspunt. Indien uit de tussentijdse
45 monitoring van de naleving via
mysteryshopping²⁾ eind 2010 mocht
blijken dat er, ondanks alle maatregelen
die afgesproken zijn om de naleving te
verbeteren, geen vooruitgang wordt
50 geboekt, zal de voorbereiding van wet-
geving ter hand worden genomen die
voorziet in een strafrechtelijk verbod op
de openbaarmaking of verspreiding van
extreem gewelddadige games. (...)

55 De minister van Justitie,
E. M. H. Hirsch Ballin

*bron: Ingekorte versie van een brief van minister Hirsch Ballin aan de Tweede
Kamer van 28 juni 2010*

noot 1 PEGI = Pan-European Game Information

noot 2 Mysteryshoppers zijn door een controlerende organisatie ingehuurd minderjarigen die zich
voordoen als klant om te kijken of ze voor hen verboden games kunnen huren, kopen of lenen.

Mediageweld en kinderen. Welke kinderen lopen een risico?

Eind 1992 startten Charlton en collega's op St. Helena een onderzoek naar media en geweld onder kinderen van drie tot acht jaar, nadat bekend was geworden dat in het jaar 1995 televisie geïntroduceerd zou worden onder de niet meer dan 6.000 personen tellende bevolking van het eilandje in de Zuid-Atlantische Oceaan.

De wetenschappers kozen voor een longitudinaal onderzoek om na te gaan wat de invloed was van de introductie van televisie op de gemeenschap. De onderzoekers stelden onder andere vast hoeveel en hoelang de kinderen na de introductie ervan elke dag televisie keken. Daarnaast hebben de onderzoekers bepaald hoe de kinderen in de jaren voor de introductie van de televisie en de jaren erna speelden, zich op school gedroegen, hun vrije tijd doorkwamen, etc.

De studie wees uit dat kinderen die voor de komst van de televisie al relatief vaak betrokken waren bij probleemgedrag later voorkeur hadden voor gewelddadige televisieprogramma's (...). Een significant effect in de andere richting, namelijk dat kinderen die op jonge leeftijd vaker naar gewelddadige programma's keken vijf jaar na de introductie van de televisie meer betrokken waren bij gewelddadigheden, bleek niet uit de gegevens van het onderzoek.

De onderzoekers konden dus geen toename van agressie of een afname van pro sociaal, altruïstisch gedrag onder de kinderen vaststellen en moesten dus de hypothese verwerpen dat het mediageweld een bijdrage levert aan de ontwikkeling van het agressieve gedrag van kinderen. (...)

Een studie (van Anderson en Dill, 2000) onder 272 Amerikaanse jongeren met een gemiddelde leeftijd van 18 jaar (...) vond dat jongeren die van zichzelf weinig met geweld op hadden, dat wil zeggen laag scoorden op een maat voor agressieve persoonlijkheid, minder vaak betrokken waren bij gewelddadigheden (...). Voor (die) jongeren maakte het geen verschil of zij in hun vrije tijd thuis vaak of weinig agressieve computerspelletjes speelden. Beide typen spelers waren even weinig betrokken bij agressief gedrag zoals vechten, woordenwisselingen en bedreigingen van anderen. (...)

Onder jongeren die juist hoog scoorden op een agressieve persoonlijkheid (...) (bleken) wel aanzienlijke verschillen tussen de spelers van gewelddadige en niet gewelddadige games. Jongeren met een hoge agressieve persoonlijkheid die in hun vrije tijd veelvuldig gewelddadige computerspellen speelden, waren beduidend vaker betrokken bij gewelddadigheden in het echt dan agressieve jongeren die maar weinig voorkeur hadden om gewelddadige spellen te spelen.

De onderzoekers kunnen op basis van de gegevens niet met zekerheid concluderen dat de voorkeur voor gewelddadige games het gedrag van de jongeren heeft beïnvloed. (...)

Het optreden van media-effecten hangt (...) weliswaar samen met de voorkeur van kinderen voor gewelddadige media, maar de leefomgeving is ook een zeer belangrijke, zo niet doorslaggevende, factor. De omgeving kan de ontwikke-

85	ling van de voorliefde van kinderen voor het geweld in de media nog verder versterken of juist dempen.	105	sterke mate een sociale gebeurtenis en zeer geschikt voor 'bonding', oftewel elkaar beter leren kennen. (...)
90	Kinderen en jongeren die laconieker denken over geweld en een voorkeur hebben voor mediageweld komen vaak uit gezinnen waarin de ouders zich ook minder zorgen maken over het toepassen van geweld bij een probleem (...).	110	Longitudinaal onderzoek wijst erop dat de negatieve effecten van geweldsmedia vooral voor kinderen uit specifieke leefsituaties het meest voorstelbaar zijn. De onderzoekers volgden circa 2.500 Amerikaanse kinderen twee jaar lang vanaf hun twaalfde jaar en stelden vast hoe gewelddadig de kinderen
95	In de tweede plaats gaat het, met name bij oudere kinderen, om de druk die zij ervaren vanuit hun vriendenkring. (...)	115	waren en in welke mate ze agressieve gedachten hadden. Het vaker zien van geweld in de media was gerelateerd aan het vaker hebben van agressieve gevoelens. Dat 'effect' was het meest aanwezig bij jongeren die zich ver-
100	Jongeren kijken bijvoorbeeld minder graag naar horrorfilms in hun eentje of spelen minder graag gewelddadige games alleen. Bovendien, als jongeren dat wel doen, spreken ze vaak daarna wel met hun leeftijdsgenoten over die mediaproducties. Het omgaan met gewelddadige mediaproducties is dus in	120	vreemd voelden van school en significant meer betrokken waren bij geweld dat in groepsverband werd uitgevoerd. Bij kinderen uit 'gesocialiseerde' om-
		125	gevingen waren de verbanden afwezig.

naar: Peter Nikken, Mediageweld en kinderen (2007)

Dr. Peter Nikken is psycholoog en deskundige op het gebied van jeugd en media. Hij is werkzaam bij het Nederlands Jeugdinstituut.

Opgave 4 Politieke keuzes in het veiligheidsbeleid

tekst 9

“Bezuiniging noopt tot harde keuzes in de veiligheidszorg”

(...) Een nieuw kabinet bevindt zich bij het bepalen van eventuele bezuinigingen op de veiligheidszorg in een spagaat. Dat is volgens Berghuis terug te voeren op de veiligheidsparadox: “De criminaliteit is de afgelopen jaren sterk afgenomen. Als je mensen naar hun eigen veiligheidsgevoel vraagt, geven ze aan zich veiliger te voelen dan rond de eeuwwisseling. Vraag je hen echter naar de veiligheids-situatie in Nederland in het algemeen, dan stellen ze dat het daarmee slecht is gesteld. Deze paradox leidt tot grote omzichtigheid in het publieke debat. Dat zag je ook tijdens de verkiezings-campagnes. Praten over minder blauw op straat en dergelijke is niet populair.” (...)

Kentekenherkenning

Meer en beter gebruikmaken van moderne informatie- en communicatie-technologieën biedt volgens de werkgroep ook kansen voor het verbeteren van de efficiency. Zo lijkt het benutten van de automatische nummerplaat-herkenning (ANPR) de overheid profijt op te kunnen leveren. Met automatische kentekenherkenning kan de politie gescande kentekens op automatische wijze vergelijken met de kentekens die al in bestanden zijn opgeslagen. De politie kan op die manier onbetaalde boetes vaststellen en nog verschuldigde belastingen. De grove

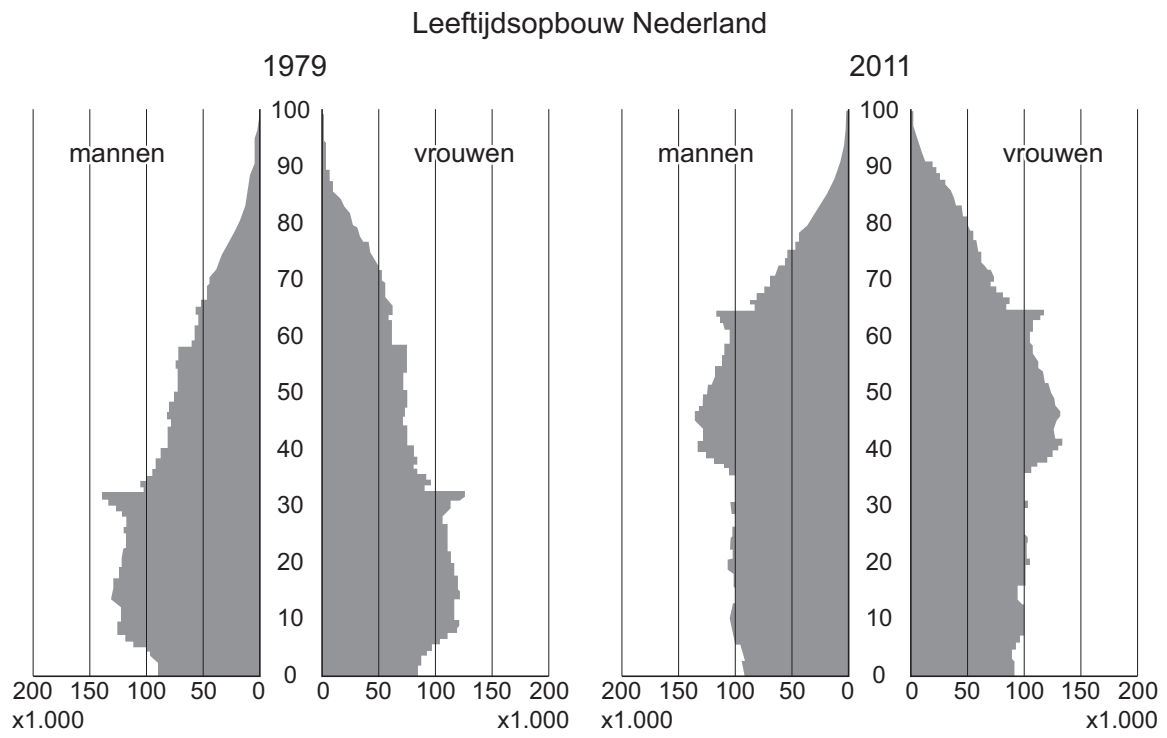
35 schatting mede op basis van enkele experimenten, is dat structureel gebruikmaken van deze controletechniek 15 miljoen euro extra oplevert aan strafrechtelijke inkomsten en leidt tot 40 160 miljoen euro minder belastingontduiking. (...) Berghuis: “Automobilisten willen niet het grote risico lopen te worden geknipt. Daarom zijn ze veel meer bereid hun motorrijtuigenbelasting te betalen.” (...)

Daling criminaliteit

In de afgelopen vijftien jaar waren de maatschappelijke zorgen over veiligheid groot en was de overheid bereid daarvoor diep in de buidel te tasten. (...) Sinds het aantreden van het eerste kabinet-Balkenende in 2002 is de criminaliteit over een breed front sterk gedaald, zowel de lichte vormen van criminaliteit, als beroving, verkrachting en moord. “Maar”, zegt Berghuis, “er is geen een-op-een-relatie van geld en beleid met de daling van criminaliteit. Ook andere ontwikkelingen hebben eraan bijgedragen dat het kabinet zijn doelstelling heeft gehaald om de criminaliteit met 25 procent terug te dringen.” Berghuis noemt als eerste de veranderde drugsmodes en de demografische ontwikkelingen die ervoor hebben gezorgd dat de heroïnejunk goeddeels is verdwenen.” (...)

bron: Yvonne van der Heijden, Interview met raadgever Bert Berghuis over bezuinigingen en veiligheid “Bezuiniging noopt tot harde keuzes in de veiligheidszorg”, gepubliceerd in Secondant, juli, augustus 2010

figuur 1

bron: CBS

Opgave 5 Verkiezingen en kiezersgedrag

figuur 2

		Gestemd bij Tweede Kamerverkiezing 2006										
	Allen	PVV	VVD	CDA	CU	D66	PvdA	SP	GrLinks	SGP	Pvd Dieren	Weet niet
Aantal zetels '06	150	9	22	41	6	3	33	25	7	2	2	
PVV	10%	68%	12%	5%	2%	2%	4%	8%	2%	6%	8%	18%
VVD	18%	11%	67%	25%	3%	9%	3%	5%	2%		5%	15%
CDA	12%		2%	39%	7%	3%	1%			10%		5%
Chr.Unie	4%			3%	52%					3%		2%
D66	6%	2%	4%	3%	3%	50%	9%	6%	10%	2%	7%	6%
PvdA	15%	1%	1%	3%	3%	7%	54%	18%	7%		6%	9%
SP	7%	1%	1%	2%	1%	4%	3%	35%	3%		5%	4%
GrLinks	6%		1%	2%	5%	4%	7%	10%	56%	1%	7%	7%
SGP	1%				5%					78%		1%
Pvd Dieren	1%	1%						1%	1%		41%	1%
Andere partij	1%	2%	1%	1%	1%	1%	1%	1%	1%		2%	1%
Weet niet	19%	14%	12%	16%	18%	19%	17%	15%	18%	1%	20%	41%
Totaal %	100%	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

bron: De Hond, M. 'De sterke volatiliteit¹⁾ van het Nederlandse electoraat'.
 Gepubliceerd op 6 juni 2010, www.joop.nl/opinies

Toelichting

Deze tabel moet verticaal afgelezen worden. De tweede kolom laat bijvoorbeeld zien dat van de PVV-kiezers uit 2006 68% weer PVV stemt, 11% VVD en 2% D66.

noot 1 Met volatiliteit van het electoraat wordt bedoeld dat meer of minder kiezers zich niet gebonden voelen aan een partij, maar hun keuze van verkiezing tot verkiezing aanpassen.